СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 157. [illegible] Дж., понеділок, 8-го липня 1940. No. 157. Jersey City, N. J., Monday, July 8, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

АРМІЯ Й ФЛЬОТА ПОДАДУТЬ ПЛЯНИ ВИШКОЛУ МОЛОДІ

ВАШИНГТОН. — Сенатський комітет для військових справ переслухав у пятницю низку свідків у справі законопроекту про обовязкову військову службу, що його подали в сенаті сенатор Берк, демократ з Небраски, а в палаті послів конґресмен Водсворт, републиканець в Ню Йорку.

Всі свідки заявлялися за потребу військового вишколу для молоді, хоча не годилися щодо способу вишколу. Специяльно ріжнилися в тому, скільки часу треба на такий вишкіл. Один зо свідків казав, що 8 місяців вистарчить, інші думали, що цього замало.

Комітет дістав запевнення від департаментів фльоти й армії, що вони предложать комітету свої пляни щодо вишколу армії й фльоти.

ШИРОКЕ СЛІДСТВО НАД БОМБОВИМ ЗАМАХОМ НА ВИСТАВІ.

НЮ ЙОРК. — Місто Ню Йорк заставило просто цілу свою поліційну силу для розсліду бомбового замаху в британськім павільоні у день Четвертого Липня, від котрого згинули на місці два детективи, а шість інших осім було покалічених.

Поліція стала роспитувати всяких людей, які лише можуть мати звязок з якоюнебудь терористичною акцією. Переслухали в цей спосіб понад сто осіб і підчас цеї загальної ловлі піймали між іншими одного члена німецького бунду з двома револьверами при собі.

По довших роспитах і по докладнім розглянені умовин підложення бомби поліція каже, що вона дійшла до переконання, що замаху доконав хтось зо середини, себто хтось з прислуги павільону.

Запомогове товариство нюйорської поліції визначило нагороду в сумі 1,000 долярів за піймання виновників замаху, а міський уряд задумує визначити за це додаткову нагороду в сумі 25,000 долярів. Ухвала залежить від рішення оціночної ради („борд оф естимейт").

ВИЛКІ ИМЕНУЄ СТРАТЕҐІЧНУ РАДУ.

НЮ ЙОРК. — Вендел Вилкі, кандидат Републиканської Партії на уряд президента Злучених Держав, уже проголосив склад „стратеґічної ради" своєї кампанії. Складається вона з 12 членів.

Хто буде директором кампанії, покищо не рішено. Вилкі знову заповів боєву кампанію.

500 МІЛІОНІВ НА ФАХОВИЙ ВИШКІЛ.

ВАШИНГТОН. — Сидні Гилмен предложив урядові плян фахового вишколу молоді. Вишкіл мав би бути переведений Таборами Цивільної Консервації та Краєвою Адміністрацією Молоді. Кошти мали би виносити 500 міліонів долярів.

ШУКАЮТЬ ЛЕТНИЧИХ БАЗ НА ПІВДНІ.

ВАШИНГТОН. — Департамент стейту розвів переговори з урядами ріжних південно-американських републик за арендування летничих баз у тих краях.

З деякими краями уряд уже добився згоди.

МЕКСИКО СЛІДКУЄ ЗА ФАШИСТІВСЬКИМИ ОРҐАНІЗАЦІЯМИ.

МЕКСИКО. — Мексиканський уряд припоручив міністрові внутрішніх справ обняти особистий нагляд над слідством уряду в справі діяльности фашистівських орґанізацій в Мексику.

Уряд каже, що незаконна діяльність італійських орґанізацій не підлягає найменшому сумнівові.

ПРОТИ ОБЛЕКШЕННЯ ПРИЇЗДУ З КАНАДИ.

ОҐАСТА (Мейн). — Президент Рузвелт повідомив уряд цього стейту, щоби він не облекшував приїзд чужинців з Канади, але державсь строго законних постанов у цій справі. Стейтовий уряд просив облекшення для канадійців, що відвідують Злучені Держави на короткий час для бизнесу.

ПРОТИ НАҐІНКИ НА ЧУЖИНЦІВ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Ерл Г. Гарисон, що має керувати загально-краєвою реєстрацією чужинців, запевнив публично, що він не допустить до того, щоби реєстрація перемінилася в „наґінку на відьми".

Він запевнив, що його уряд буде потягати до відповідальности всякого, хто буде вживати реєстрації для зловжитків. „Реєстрація має бути переведена в американський спосіб", говорив Гарисон, „себто з пошануванням прав кожної причетної особи".

ОБМЕЖУЮТЬ ЧУЖИНЦІВ У ШКОЛІ.

НЮ ЙОРК. — З огляду на великий наплив молоді до міських шкіл, середніх і вищих, міська рада вищого шкільництва постановила обмежувати число чужинців, що хочуть зареєструватися на курси в таких школах.

ФРАНЦУЗЬКИЙ УРЯД ЗРИВАЄ З АНҐЛІЄЮ, ЩО Є КІНЦЕМ „АНТАНТИ"

ВІШІ (Франція). — Французький міністер заграничних справ Бодуен заявив від імені уряду премієра Петена, що цей уряд рішився зірвати з Анґлією і покінчити з „антантою", що тревала пів століття і обєднувала Анґлію і Францію у двох світових війнах. Бодуен заявив далі, що це сталося по надзвичайній нараді міністерської ради і по порозумінню з Лебруном, президентом Франції. Тепер так буде, що Франція буде себе боронити, коли Анґлія захоче на неї нападати, чи забирати її фльоту. Але наступу на Анґлію наразі не буде. Усе те сталося, як заявив Бодуен, через „зрадницький напад" британської фльоти на французьку фльоту в Оран, в Альжирі. За той напад французький уряд найбільше винує британського премієра Чорчіла. Каже, що він не мав ніякого права заряджувати цей напад, бо французька фльота була здемобілізована й не була готова до бою. Французьких моряків, каже він, зловлено як тих „кріликів у ямі". Зо заяви міністра виходить, що французи потерпіли великі жертви в людях у цій битві в Орані, та цілковито втратили дреднавт „Бретань", а дреднавт „Дюнкерк", наймодерніший і найліпший з усіх панцирників, зістав цілковито розбитий. Крім цього втратили французи в Орані ще багато інших кораблів з яких деякі ще далі горять. Бодуен заявляє, що „поступовання Чорчіла не має собі подібного в цілій історії". Далі заряджено, що французькі воєнні кораблі в Оран мають вертати до Франції без огляду на консеквенції, себто навіть в тому випадку, як би мали бути затоплені в пристані, ще заки зможуть виплисти на повне море.

ПРЕЗИДЕНТ ПОДАЄ ОСНОВИ СПРАВЕДЛИВОГО МИРА

ГАЙД ПАРК (Ню Йорк). — У своїй публичній заяві президент Рузвелт подав основи постійного мира.

Постійний мир, говорив президент, мусить бути справедливий, мусить заводити загальне обеззброєння й признавати свободу преси, слова й релігії.

Президент Рузвелт заявився теж проти залицянь до „корпоративної держави".

СЕКРЕТАР СТЕЙТУ ЗА ДОКТРИНУ МОНРОВА

ВАШИНГТОН. — Секретар стейту Кордел Гол видав на припоручення президента публичну заяву за доктрину Монрова.

Заява була видимо відповіддю на відкинення остороги американського уряду Німеччині з 18. червня. Секретар стейту підчеркнув, що доктрина спирається на засаді самоборони.

АНҐЛІЙСЬКА БЛЬОКАДА ФРАНЦУЗЬКИХ КОРАБЛІВ В АМЕРИЦІ

ВАШИНГТОН. — Американський уряд дістав вістку, що британська фльота почала бльокаду французького острова Мартініки в Західніх Індіях.

Бльокада ставить перед американським урядом поважне питання з огляду на заяву американського уряду проти розтягання воєнних кроків на західну півкулю.

НІМЦІ ВІДПЕКУЮТЬСЯ ВІД ДИКТАТОРІВ

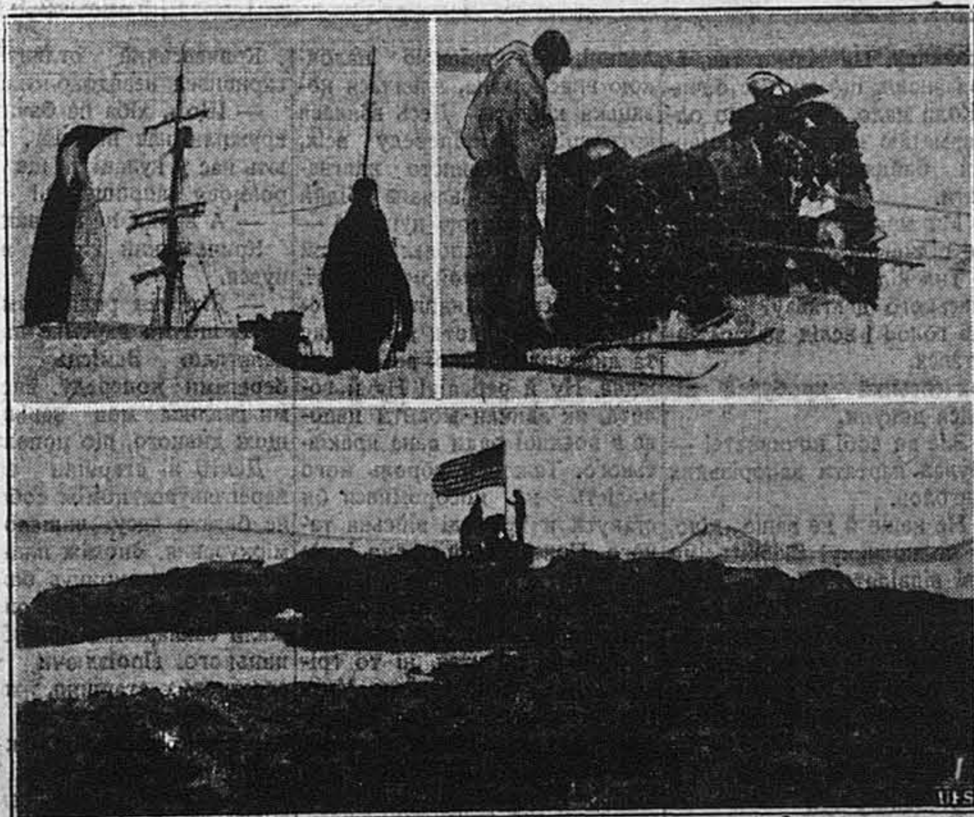
НЮ ЙОРК. — На зборах орґанізації „Робітничого Допомогового Фонду, котрого члени, що числять близько 60,000, це на 80 процентів люди німецького походження, приняли на своїй конвенції однодушно резолюцію проти диктаторів і за льояльність супроти Америки.

ОБЧИСЛЯЮТЬ ЖЕРТВИ СВЯТКУВАННЯ

НЮ ЙОРК. — За обчисленнями новинкарських бюр сьогорічне святкування Дня Незалежности потягнуло за собою смерть 4 осіб від штучних вогнів, а 115 осіб від автомобільних випадків.

ХОЧУТЬ ПОЗБАВИТИ ГАКОНА ПРЕСТОЛА

СТОКГОЛЬМ. — Виходить на таке, що Норвеґія готова скинути короля Гакона, що перебуває в Лондоні, і перемінитись на державу тоталітарного характеру, до чого мають змагати німці й партія Квізлінґа, провідника норвезьких фашистів.

ЩО БУДЕ З ВИПРАВОЮ БИРДА?

Через видання всіх грошей на краєву оборону загально питаються, що буде з виправою адмірала Бирда до південного бігуна.

На образку сцени з Малої Америки: Нагорі, підбігунові птиці, пінґвіни, оглядають корабель „Бер". Нагорі направо затягають на місце трактор для промітання снігу. Надолині; витягають трактор з снігової пропасти.

СОВЄТИ ПІДКРЕСЛЮЮТЬ, ЩО ВОНИ НЕ Є ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ

МОСКВА. — Совєтська „Правда" пише, що совєтські воєнні приготування і ріжні інші воєнні діяння на заході не є звернені проти Німеччини, а тільки проти „британсько-французьких воєнних торговців", чи там воєнних підбехтувачів. Далі пишеться у совєтській урядовій пресі, що це британські й французькі провокатори виясняють акцію Совєтів в Фінляндії, над Балтиком, чи в Румунії як оборону перед „німецькою загрозою". Таким робом, ці воєнні підбехтувачі, кажуть Совєти, хочуть погіршити ті відносини між Совєтами і Німеччиною, що так добре обосновані договорами, заключеними тими обидвома державами. За ту пропаґанду Совєти винують найбільше Анґлію.

ЗРИВАЄ ТІЛЬКИ З АНҐЛІЄЮ.

ВІШІ. — Французький уряд заявив, що Франція зриває зносини тільки з Анґлією, а не з її домініями, як Канадою, Австралією і Полудневою Америкою.

ЗА ДРУЖБУ З АМЕРИКОЮ.

ВІШІ. — Уряд маршала Петена повідомив американського амбасадора Буліта, що французький нарід далі остає в як найсердечніших відносинах з американським народом, та що уряд Злучених Держав зрозуміє, чому Франція мусіла аж так поступити, щоб зривати з Анґлією аж дипльоматичні звязки, звиваючи французьку амбасаду в Лондоні.

ДАЮТЬ ВОЛЮ.

ВІШІ. — Німеччина й Італія звільнили Францію з 8. артикулу воєнного примиря, який наказував їй інтернувати і розброїти французьку фльоту. Тепер французька фльота буде могти оставати озброєною. Французькі адмірали матимуть право ту фльоту знищити, себто її затопити, колиб вона мала попасти в руки Анґлії.

АНҐЛІЯ ВИННА ЗА ПРОГРУ, КАЖЕ БОДУЕН.

ВІШІ. — Французький міністер Бодуен заявив, що треба винувати тільки Анґлію за воєнну прогру. Він каже, що Анґлія дбала тільки про себе, про забезпеку своїх островів, а Франції давала тільки мінімальну допомогу. Вона не виповнила тих воєнних завдань, які їй припадали в Фляндрії, особливо при облозі пристані Дюнкерк, де було для охорони задів вільки 14,000 британців, а 200,000 французів. Також само не дали британці належної допомоги в битві над Сомою. Анґлія, казав Бодуен, вважала французів своїми жовнірами. Франція змобілізувала три міліони жовнірів, а Анґлія тільки 10 дивізій, себто 200,000 жовнірів. Французькі жовніри, загинувші в Оран, казав Бодуен, зробили франції велику прислугу, бо визволили її зпід панування Анґлії й дали Франції змогу вести чисто французьку політику, руководячись тільки інтересами французького народу та опираючись на достойність, честь і незалежність Франції.

ДОБАЧУЮТЬ НІМЕЦЬКУ РУКУ.

ЛОНДОН. — Британські урядові кола переконані, що це німецький натиск довів до того, що Франція загострила дипльоматичні зносини з Анґлією. Кажуть, що навіть перші відомости про таке загострення не прийшли з Франції, з осідку французького уряду, а з Берліна. Далі кажуть, що наслідком такого поступовання французького уряду, Франція мусить числитись з тим, що вона буде бльокована в такій самій мірі як Німеччина. Анґлія забере теж, де тільки зможе, й всі французькі торговельні кораблі.

ФРАНЦІЯ ПЕРЕД ВЕЛИКИМИ ЗМІНАМИ.

ВІШІ. — Чужинецькі кореспонденти, що приглядаються тому, що тепер діється в Франції, переконані, що в Франції зайдуть у скорому часі величезні зміни. Вона піде направо. Ті зміни вже підготовляються, а ті, що їх підготовляють, ломлять собі тепер голови над тим, як підійти з тими змінами до широких народніх мас.

НІМЦІ РАДІЮТЬ.

БЕРЛІН. — Німецька преса повна радости з того приводу, що прийшов кінець „антанті". Замітне те, що атаки, звернені проти Анґлії, скеровані в першу чергу проти уряду а головно проти Чорчіла, а не проти анґлійських мас, що то, як пишеться в націстівській пресі, скоро визволяться зпід влади „кримінальної банди". Під тою останньою розуміють націсти теперішній британський уряд. Далі націсти беруть „в оборону" Францію. Кажуть, що вона витерпіла багато лиха через „еґоїзм" Анґлії.

В РУМУНІЇ ЗРОСТАЄ ПРОТИЖИДІВСЬКИЙ РУХ.

БУКАРЕШТ. — З місцевостей доносять, що відбувають жидівські погроми. Ніби причина та, що жиди дуже раділи совєтським нападом на Румунію.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзі Ситі і Заграниці:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЯК МОЖНА ВТРАТИТИ СВОБОДУ?

Це є те питання, над яким застановлялись цього року многі розумні й патріотичні американці, коли святкували „Форт оф Джулай". Як знаємо, іншими роками цього не бувало. Іншими роками говорено в першу чергу тільки про величезну силу, багатство, могутність Америки. Зате це, що все те може бути втрачене, нарушене, чи знищене, звичайно не входило в тему „святочних промов", виголошуваних з нагоди Свята Незавизимости. Та цього року заговорили про це вже й перед тим святом, говорили підчас свята і пишуть про це по святі.

Катастрофа, що стрінула демократію в Европі, вдарила остаточно обухом і по головах американців того найновішого поколіня, що звикло брати життя злегка, оглядаючись всюди за тим, щоб мати „гуд тайм", та за „гепі ендінг". Бо ніби чого турбуватись коли Америка така велика, коли в ній так багато всього добра коли їй ніщо й ніхто не загрожує! Та те, що сталося з Францією, виявляє, що нарід може пропадати, або занепадати і тратити свої свободи, а навіть і державну незалежність виключно з власної вини, вже тоді, коли ще йому ніхто чужий не загрожує. Він може розкладатись зо своєї власної середини через демагогію свого власного проводу, через своє власне партійництво, через свою власну братовбивчу, міжпартійну боротьбу, через свою власну нездисциплінованість, через своє власне гуляйполе.

Нарід може втратити свої свободи у своїй власній, народоправній державі, коли демократію викривлюється, коли її вживається на те, щоб загнізджувались матеріялістичні й пацифістичні ухили, а затрачувалось почуття посвяти для нації й держави, коли т. зв. провідники підлабузнюються масам і ведуть їх по лінії найлекшого опору, найменшого тягару, найменшої посвяти для високих ідей. Бо тоді не стає місця для тяжких проблем, для великих тягарів і зобовязань, а то й терпінь. Так є що тепер цілий світ завалений ось тими важними проблемами, а розумні люди по цілому світі зачинають приходити до переконання, що ті проблеми мусить кожний нарід розумно розважати, якщо світ не має опинитись в стані хаосу і руїни. Ось те відноситься також і то великої й багатої Америки. І американці можуть втратити спершу свої громадянські свободи, що їх для них здобули їхні батьки перед 164 роками, а далі й занапастити всі ті нагоди, що їх дає до життя Америка зо своїми природніми багатствами. Уже те, що є нині в Америці так багато людей, що припускають, що таке дійсно може статись, є добрим знаком. Вправді булоб нерозумно перебільшувати ті небезпеки, які грозять Америці, головно з того боку, що вона буде нападена, але добре, що беремося в Америці до чистки своєї власної середини, що здаємо собі ясно справу з того, що якщо демократія має в світі вдержатись, то її життєздатність може виявити сьогодні тільки демократія Злучених Держав. Значить, що в першу чергу мусять бути тут хоронені ті свободи, на яких та демократія спочиває. І скріплені ті громадянські чесноти, на яких та демократія побудована.

ЧЕРВОНІ ШПИГИ І ПРОВОКАТОРИ

Большевицька зграя намагається тепер на всі лади оборонити Совети за те, що забрали від Румунії Буковину і Басарабію. Про те, як ми глядимо на відношення румунських дикунів до українців, що попали під їхню неволю, розписуватись не будемо, бо про це вже була мова. Крім того, ледви чи треба в українській газеті описувати відношення українського народу до окупантів, бо воно вже підтверджене на всі можливі способи. Для нас, це природне явище, що Румунія втратила українські землі, які повинна і мусіла втратити, так, як втратять подібні землі й інші окупанти, включно до Советів. Та агенти Москви розуміють цю справу інакше. Большевицькі посіпаки беруться використовувати цю подію на те, щоб знову доносити на український націоналістичний, самостійницький рух, щоб знову звязувати його з нацизмом, так, як це пише, наприклад, канадійська большевицька „Народна Газета" в статті з 26. червня б. р. п. н. „Націзм і Україна". Отже канадійські агенти червоної Москви радіють, що Совети забрали Чернівці, бо це „один з центрів висилання на західно-українські землі уноаліцістських шпигунів і саботажників для підривної роботи". Червоні провокатори і шпиги червоної Москви ще розписуються при тій нагоді, як то добре живеться українським націоналістам „під гітлеризмом", ніби „як у Бога за дверима", бо вони потрібні Гітлерові для „шпигунської, підривної роботи" в Україні.

Ось таке пишеться в тому часі, коли самі большевики боронятся на всі застави, щоб їх не зачисляти до тих, що ведуть „підривну роботу". А так є, що навіть сліпий може добачити в їхній роботі ніщо інше, а тільки вихвалювання червоних порядків та ставлення Советів на першому місці як найсправедливішої, найпоступовішої й найщасливішої країни в світі. Чимже може бути супроти Советів якась там буржуазна Канада, чи Злучені Держави як не капіталістичною тюрмою, найчорнішою реакцією! Коли хто за те називає большевиків „агентами Москви", то вони тим ображуються. Колиж, на лад ріжних чорносотенців, вони пишуть про українську, самостійницьку, визвольну акцію як „шпигунську підривну роботу" в користь Гітлера, то це є нічим. Це вже не є в них ніяким донощицтвом. У них всьо, що обороняє Сталіна і Совети, є чесною роботою, а те, що є проти Сталіна і большевизму — агентурою Гітлера. Таку агентуру добачують вони навіть у тих бідних Чернівцях, де не було можна взятися українцям довгий час навіть за цілком примітивну, культурну роботу, а не то політичну. Те, що в Чернівцях могла існувати серед українців якась „гітлерівська агентура", могло зродитись хіба у головах якихсь маняків чи провокаторів, що з приказу Москви використовують кожну нагоду і тут в Америці, щоб завдавати удари українському самостійницькому рухові.

З ВОЄННОЇ ПСИХОЛЬОГІЇ КАНАДИ

Змагання до обмежування цивільних свобід. — Сотки тисяч протиаліянтських елементів, що хотілиб вдертись зо стейтів до Онтеріо, каже Гепборн. — Це ширення паніки, відповідає Лапоинт.

Федеральні міністри в Отаві починають щораз більше нарікати, що онтерійський премієр Митчел Гепборн, його генеральний прокуратор Ґордон Конент, та провідник консервативної опозиції в лєгіслятурі, полк. Джордж Дрю, не тільки, що не помагають їм у зусиллях вести війну до побідного кінця, але ще ставлять їм перешкоди своєю непотрібною критикою.

І так минулої осені премієр Гепборн заборонив у провінції Онтеріо висвітлювання фільми, що представляла розвій воєнного летництва і воєнних приготовань. Як причину подав те, що ця фільма мала бути виборчою пропагандою для уряду Кінга. Опісля, генеральний прокуратор і права рука Гепборна, Конент, виступив зо заявою, що головним завданням Канади повинно би бути втягнення Злучених Держав до європейської війни. Через те, Вашинґтон та Отава опинились в клопітливім положенню. Дальше хотів Гепборн застановити муніципальні вибори на час війни, але й це йому не новелось. Опісля Конент старався про те, щоб зорганізувати помічну поліцію, але і проти цього виступила публична опінія. Потім почав Конент впливати на Отаву, щоб тих, що ведуть підривну роботу, замикати до вязниці без слідства й суду, нарушуючи тим британський закон. І тут знов потерпів поразку, бо осудив його найбільший канадійський часопис у Торонто.

Ще далі сам премієр Гепборн, зо своєї фарми в Ст. Томас, Онт., подав заяву до преси, що по американській стороні, в стейті Мишиґен, є „сотки тисяч" протиаліянтських елементів, з добре вишколеними і озброєними націоналістськими штурмовиками, й фашистами на чолі, які кожної хвилі готові зробити наїзд на провінцію Онтеріо.

Водночас прокуратор Конент звернувся до отавського уряду з домаганням видати зброю для „домової ґвардії" в Онтеріо, щоб мали чим боронитись проти наїзників. Ця заява Гепборна звучала ось так:

„Наша провінціональна поліція предложила нам докладні інформації, що багато націстівських і фашистівських симпатиків у Злучених Державах вишколюється; вони є добре зорганізовані і в деяких випадках добре озброєні. Вони ждуть лиш приказів зпоза Атлянтику, щоб кинутись на нас і зруйнувати нашу землю. Кличу всіх мужчин в Онтеріо, що мають силу й здоровля, щоб ставали в обороні своїх домів, своїх фабрик і своїх жінок та дітей.

„Я не є аляриіст, але реаліст. І хочу, щоби люди в Онтеріо стали реалістами і разом зі мною виділи цю небезпеку. Онтеріо виставлене є на небезпеку під географічним оглядом, бо воно врізується майже в середину одної з найбільше заселених частин Злучених Держав, де без сумніву є сотки тисячів націвських і фашистівських симпатиків.

„Не маю довіря до домініяльного уряду на підставі його рекорду. Не маю довіря до домініяльного уряду, що він поможе нам на випадок нападу на нашу провінцію. Боюся, що заки домініяльний уряд приготується до діяння, шкода буде вже доконана.

„Ми є приготовані дати інструкції, а також повну кооперацію поліції під кожним оглядом, а оскільки це є в нашій силі, ми готові озброїти горожанську ґвардію і дати їй амуніцію. Застановімся тепер над пляном озброєння ґвардії".

На цю відозву відповів міністер справедливости Лапойнт у парляменті так, що премієр Гепборн „ширить поголоски, некорисні для загального добра і правильного ведення війни". Дальше заявив Лапоинт, що це свого роду рід кооперації, яку одержує уряд „з певних кол".

На запит у тій справі провідника консерватистів Генсона, відповів Лапоинт, що нагляд над такими справами належить до кінної поліції, що остає в контакті з тайною поліцією в одностроях та федеральною поліцією Злучених Держав.

Ще гостріше виступив проти Гепборна міністер летництва Паверс. Він сказав, що на його гадку Гепборн є божевільний. Дбає він більше про розголос для себе, ніж про дійсні справи провінції і домінії. Ще додав, що поступування онтерійського премієра впроваджує замішання в канадійські воєнні зусилля і перешкаджає офіцирам у вишколі і наборі рекрутів до служби на фронті і для охорони Канади.

На телеграфічну просьбу генерального прокуратора Конента, відповів Паверс телеграфічно, що уряд не дасть зброї і муніції „для добровільних" горожанських ґвардій, бо зброя є зарезервована для В. Британії на випадок дійсної потреби".

ЗВОРОТ В СЛУХАЧІВ РАДІОВИХ ПРОРАМ

Живемо в часах, коли радіо стало необхідним засобом розривки в кожному домі. Мало українських родин в Америці, що не малиб радіо-апарату. Великі міста ведуть у цьому перед, хоч, здавалосяб, що якраз фарми, що більше відірвані від центрів, повинні мати радіові апарати в більшій кількості.

Іде про те: який вплив мають радіові програми на слухачів? Над цим питанням призадумується і „Злучена Асоціяція Родичів міста Ню Йорку". Родичі були збентежені тим, що їхні діти слухали через радіо генгстерські оповідання та „скечі", як це зрештою люблять діти бачити і слухати і в кінотеатрах. Родичі зажурені тим, що їхні діти свідомо чи не свідомо наслідують генгстерів, вважаючи їх за героїв. Асоціяція розіслала яких 60,000 запитів до ріжних людей та дітей, щоб довідатися від них, які програми їх найбільше інтересують. З відповідей, надісланих на руки президії, можна судити, що справа не мається так зле, як батьки думали. У першу чергу відповіди надіслали самі діти. Значна їх кількість заявляє, що генгстерські оповідання, получені зо стріляниною, криком, погонями й ін. подібними хвилюючими моментами, дітям уже знудилися. Вони волять уже скечі гумористичні, історичні, повчальні. Багато дітей домагалося скечів з біблійної історії, казок та інформаційних відомостей. Діти просять, щоб такі радіо-програми надавати між год. 4 і 8 ввечір, щоб вони могли спокійно спати. Надиво, більша частина дітей відповіла, що води йдуть за вказівками батьків щодо слухання програми.

Відповіди батьків покриваються в великій частині з відповідями дітей. І батьки домагаються статочних програм, а рішуче застерігаються проти скечів, що викликують нервові потрясення, головно проти так званих „фантастичних оповідань" („мистері сторіс"). Учителі стояли на тому самому становищі, що батьки, але від себе додавали завваги, щоб не пускати через радіо жартів, які висмівають недоладности в англійській мові. Очевидно, це тому, що вчителі вважають науку мови за свою ділянку.

Назагал змагання до поправи радіо-програми признано за доцільне і до цього асоціяція буде далі прямувати. Чи не вартоб, при цій нагоді, призадуматися над українськими радіо-авдиціями і їх обговорити в українській пресі спокійно, річево й всесторонно?

С.

І ЦУКОР МОЖЕ СВІТИТИ

Деякі річовини мають дивну прикмету: коли їх пітри до купи, то заяснюють світлом. Таку прикмету має і цукор. Коли взяти дві плиточки твердого цукру й потерти ними докупи в зовсім темній кімнаті, то можна спостерегти ясність. Цю прикмету ясніти від потертя мають всі річовини, що складаються з малесеньких кришталиків.

ЧИ ПІЗНАЄТЕ?

Вендел Вилкі, як він був моряком в американській воєнній фльоті.

Микола Голубець.

ЖОВТІ ВОДИ

Історичний роман.

(88)

— Піддайтеся!

Кілька голосів знову зареготалось, а хтось з зашитих у комишах запорожців, мабуть речник, крикнув:

— Пароль від Його Ясновельможности Пана Гетьмана маємо, взяти вас добром чи лихом! Пугу!

— Не візьмете!

— Бог нам допоможе! Всіх нас уже мости панове перелічили, а попробуйте на беріг виступити, то жива нога зпід наших гармат не вирветься! Пугу!

Кричевський помовчав хвилину.

— Пугу! — обізвався нетерплячий голос з берега.

— Пугу! — відгукнувся Кричевський, аби не переривати розмови.

З берега промовляв голос:

— Його Ясновельможність Пан Гетьман, християнського життя й здоровля шкодуючи, радо когось з панів старшин на розмові прийме! Пугу!

— Пугу! — відповів Кричевський, а по хвилині докинув! — Кого рад би бачити Старший Війська Його Королівської Милости Запорізького?

— Вас! — гукнув голос з берега.

— Хто я?

— Пан полковник чигиринський Кричевський.

— Я не Кричевський! — пробував боронитися полковник.

— Нам ще не повилазило, пане полковнику! Добре ми вас бачимо, а коли не вірите...

В тій же хвилині бахнув стріл, а з полковницького прапорця на чердаку душогубки не остало ні сліду. Кричевський стрепенувся. Джура мало в воду не впав.

— Погані собі жарти строїте, панове! — пробував обуруватися Кричевський.

— Нам не до жартів, пане полковнику. Це тільки так, аби ви знали, що ми вас бачимо. Коли мало, то можемо одну гарматну кулю на отаманський байдак з привітанням післати.

— Ми маємо теж гармати! — не піддавався Кричевський.

— Тих кілька пукавок з чигиринського цекгавзу? — запитав голос і вслід за тим зареготався.

Кричевський пробував зібратися докупи.

— Зле ви собі починаєте! — пробував картати запорізьких зайдиголов.

— Не наше й не ваше діло, пане полковнику! Скажіть, чи готові відвідати Його Ясновельможність Пана Гетьмана?

— Підождіть, требаж порадитись!

— Часу в нас обмаль. Кажіть, чи слати вам провідника чи ні!

— Закладників дасьте?

— Скільки воля!

— Присилайте!

Десь на березі заграла трубка. Подальше неї озвалася друга й третя. І враз плавні наче ожили й заворушилися. Мов зпід землі піднеслися звідусіль лави запорожців. У далині, мов чарівною палочкою виворожена, зявилася козацька кіннота. Десь взялася артилєрія. Та попереду всіх, над сотнею барвисто вдягнених вершників замаяв білий бунчук з золотою пушкою — знак, що сам Ясновельможний наближався в свойому почоті.

Кричевський дивився й протирав очі. Пишноти й порядку та дисципліни такої він там не ждав. Ну й ребелія! Ну й голота, як звикли мовити панове з воєнної ради пана краківського. Таж сам король його милість не посоромився би станути в проводі війська такого. Поневільний подив і респект збудився в серці пана полковника чигиринського.

Та за хвилину замінило його прикре почуття, ні то тривоги, ні то безрадности. Миттю оцінив положення: зашита в плавнях фльотиля з непевною залогою й до бою чи пишного оказування вишковане військо ребелізантів.

До Кричевського підплив човен зо старшинами, що їх вислав здивований і переляканий Барабаш.

— Що це твориться, пане полковнику?

Кричевський оглянувся й скривився незадоволений:

— Щож, хіба не бачите? Окружили нас відусіль. Тримають нас у кулаці та ще й на розмову запрошують!

— А зради не затівають?

Кричевський гірко посміхнувся.

— Яка там рада! Саміж бачите, що ми даремне на весла налягали. Замісць підзди берегами попереду висилати, ми гналися мов навіжені й щож дивного, що попали...

Дехто зі старшин значуче переглянувся поміж собою. Та не багато часу лишалося на міркування. Зпоміж плавнів з лівого боку виринув байдак з запорізькою старшиною. Це їхали закладники пана Хмельницького. Проїздочи попри реєстрових старшин, підняли руки до шапок і чемно привіталися. Кричевський аж зляклався, побачивши в їхніх очах стільки очайдушної самопевности. Не було сумніву, що той десяток людей віддаючись „на ласку й неласку" противника свідомий був того страхіття, що спіткало би коронне військо, якби хтось у ньому зважився підняти руку на закладників. Рівночасно завважив Кричевський, що не всі коронні старшини дивилися на незвичайних гостей зпід лоба...

— Га, трудно, коли вже так мусить бути... — махнув рукою пан полковник і звелів джурі направити душогубку до берега.

— Щасливої дороги панові полковникові! — крикнуло за ним кілька старшинських голосів.

— Спасибіг! — відповів їм Кричевський і махнув рукою так, як махають люди, що все втратили. (Дальше буде).

ПОТВЕРДИЛИ СТИМСОНА.

Сенатор Чендлер (наліво) гратулює секретареві війни Стимсонові потвердження його комітетом сенату для військових справ.

НА РІЖНІ ТЕМИ

ПРАВА НЕВТРАЛЬНОГО.

Італійська газета „Телеграфо" виписала лекцію на адресу Ірляндії, що, як звісно, не пішла до війни по стороні Англії, по якої стороні пішли всі інші складні частини Британської Імперії:

„Ірляндія зробила би краще, якби вона не слухала злої ради Лондону. Тепер ясно, що тоталітарні держави не роблять ніякого компромісу з поняттям невтральности. Невтральні держави мають деякі права, але вони мають теж докладно означені обовязки, котрі вони мусять сповняти. Ті краї, що цих обовязків не виконували, були безпощадно знищені".

Іншими словами, держави, котрі не хотіли ломати свого невтралітету для попирання тоталітарних держав, стали предметом їх нападу.

ЧИ БУЛИ ТАМ?

Пишуть з Кавнасу, столиці Литви, що по масовому балі, влаштованім червоною армією, юрба демонстрантів перейшла вулицями міста, викрикуючи за „тринацяту советську републику".

Як можна догадатися, під дванацятьма іншими советськими републиками розуміють так звані національні републики в советському союзі.

„Цікаво, чи прослідили литовці, як там живеться в союзі дванацятьом першим републикам, чи просто скачуть, як пан каже.

ПОТРЕБУЮТЬ ПРОСТОРУ?

Відкун Квіслінґ, начальник німецької „пятої колюмни" в Норвеґії й голова кукловего уряду в Норвеґії, заявив, що Норвеґія потребує Ґренляндії як „простору для життя".

Цей Квіслінґ зрікся незалежности Норвеґії, як до неї Гітлер підняв претенсії як до простору для життя Німеччини.

Ясно, що претенсії до Ґренляндії підносить на приказ свого пана.

КВІСЛІНҐ В АМЕРИЦІ.

Недалеко від Мориставну, в стейті Ню Джерзі, у краєвім історичнім парку, находиться таблиця, на котрій пишеться:

„У зимі 1780 року пенсильвенійські війська вернулися до Джакі Голос і заняли доми, що давніше уживали війська Генда й бригади стейту Конетикоту. Невдоволені з майже невиносних труднощів, не могучи погодитися з урядом за умовини рекрутації, війська збунтувалися. Капітан Адам Бетин згинув, коли пробував привернути дисципліну, а генералові Вейнові загрожено смертю".

Отже й в американськдкій революційній армії була „пята колюмна".

ПІВДЕННА АМЕРИКА НА РОЗДОРІЖЖЮ.

В Остині, в стейті Тексас, зібралася оноді конференція, скликана „інститутом латинсько - американських студій", отже, як видно зо самого імени, встановою, що кладе собі за ціль студіювати відносини між Злученими Державами та краями латинської Америки.

Між бесідниками на цій конференції був Амос Тейлор, голова фінансового відділу Бюра Заграничної й Домашньої Торговлі, котрий змалював цікавий образ боротьби Німеччини й Злучених Держав за економічне опанування країв лівденної Америки. Він показував, що самий розвій господарських умовин мусить з конечности довести південно-американські републики до вибору між націстичною й американською торговельною системою.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

АСТОРІЯ, Л. АЙ.

Наші діти горою.

Думаю, що треба подавати до нашої преси відомости про закінчення шкільного року по ріжних місцевостях, коли є що написати, себто, коли є нагода згадати за такі наші діти, що вибиваються, що є прикладом для інших. А таке є в нашій асторійській громаді. От переглядаю програму „Стенвей Джуніор Гай Скул" в Асторії, видану з нагоди закінчення шкільного року. І бачу, що з відзначенням покінчили в тій школі науку такі українці: Е. Левинець, Микола Барнич, Дмитро Ладаник, В. Бреславський, а з дівчат: Галя Дайсак, Оля Чубарик, Ева Лігач.

При тому мушу зазначити, що згадані відзначаючі учні це в більшости діти таких родичів, що є членами У. Н. Союзу. Це діти звичайних собі наших громадян, чесних і тяжко працюючих. Це діти, що вибились між сотнями дітей інших націй тільки своєю власною працею і своїми спосібностями. На особливу увагу заслуговує молодий Едисей Левенець, син наших громадян, Андрія і Марії Левенців. Він має всього 14 років, а вже добре вибивається між американцями. Він добре знаний нашій українській громаді, бо часто виступає на ріжних концертах і вечірках як „гармоніст". Хоч не ходив до ніякої української школи, говорить і читає українською мовою.

Честь тим українським дітям, що так гарно вчаться і вибиваються вгору! Честь і українським родичам, що так гарно виховують діти.

Михайло Беля.

ЛЕЙДІ МОЗЛІ,

жінка англійського фашистівського провідника, теж була арештована за звязки з „пятою колюмною".

Маріян Гавдяк.

ДРОГОБИЧ — МІСТО СЬОМИ ЦЕРКОВ

Більші міста в галицьких Карпатах лежать звичайно або на межі гір і підгіря, або на межі підгіря та наддністрянської низовини. Ні серед гір, ні серед підгіря більших міст нема.

Одно місто розложилося серед самого карпатського підгіря, вже недалеко гірського хребта Карпат. Це місто Дрогобич, що в економічному житті Галичини відограє чималу ролю. Замкнений двома карпатськими ріками, Бистрицею та Стриєм, трикутний шмат карпатського підгіря легко похиляється до північного сходу. Його хвилясту горбовину розрізав доплив Бистриці, Тисьмениця, на дві частини, а від півночі в середину цеї горбовини, здовж Тисьмениці, втискається наплавний простір наддністрянських самбірських лугів, та сягає аж до сіл Михайлович та Почаєвич.

Тут, нна переході від карпатського підгіря до низовини над Дністром, лежить старезне місто Дрогобич, місто молодих літ уродженця Дрогобича — Івана Франка. Лежить воно не над самою Тисьменицею, а над її невеличким лівим допливом, потоком Побуком, що випливає зі залісненої горбовини Залісся та пливе прямо на сід до Тисьмениці.

Давній переказ каже, що над Тисьменицею, недалеко сьогоднішніх Тустанович, існував колись укріплений город Бич. Підчас татарського лихоліття татари зруйнували його, а мешканці над солоним потоком побудували другий Бич — Дрогобич, на місці, де були багаті солоні джерела. Завдяки своїм природним багатствам Дрогобич скоро виріс на більшу оселю. Причинилось до цього також його корисне положення на границі Підгіря, на схрещенні шляхів, що вели з Карпат на північ та здовж берега Карпат, із північного заходу на південний схід. Цими відвічними торговельними шляхами поведено в новіших часах залізничі лінії.

Найстаршою частиною Дрогобича є одно з його передмість, що його звали від варення соли Зваричем або Зварицьким. Тягнеться воно здовж потока Гобука в західній частині теперішнього міста. Існувало воно зі своєю солеварнею або жупою вже у княжій добі, як самостійна оселя, та висилало на всі сторони свою сіль. Щойно зі занепадом Галицько-Волинської Держави повстала нова укріплена оселя на лівому березі потока, тут, де сьогоднішнє середмістя. Як торговельна оселя, розвивалося нове місто за польських часів найкраще в XV. та XVI. століттях, а завдячувало воно свій розвиток головно Зваричеві та його багатствам соли. Солеварню на Звариці, як і інші солеварні в Польщі, арендували тоді звичайно італійці, як, наприклад, Христофор де Сан Ромольо з Генуї, що доробився великого маєтку на дрогобицькій солі.

Давній Дрогобич за польських часів обіймав невеликий простір, що його творив теперішній ринок із найближчою околицею. Обведений був валами та оборонними ровами; на трьох рогах валів були поверхові деревяні башти. Чотири муровані брами лучили місто зі світом. У північно-західньому розі, зовсім окремо, стояла мала твердиня, яку становив парохіяльний костел, також обведений валом і ровом.

Мурований в першій половині XV. ст., величавий готик стоїть добре захований, а біля нього дзвіниця-башта з XVI. століття. Місто серед валів жило своїм життям, окремим життям жили передмістя поза валами твердині. Передмістя мали свої окремі парохії; існували вони до 1795. року, доки конвент оо. Василіян не обняв душпастирства в місті та на передмістях.

На Зварицькому передмісті стояли дві старі церковці, церква св. Юра та церква Чесного Хреста, що заховалися дотепер та що творять не лише найкращі памятки давнього Дрогобича, але й також незвичайно цінні памятки деревяного будівництва наших земель.

Особливо церква св. Юра притягає до себе увагу незвичайно пропорціональною та гармонійною конструкцією та множеством старинних мальовил і церковних предметів. Стоїть вона на узгірї, на правому березі дрогобицького потока, недалеко на південь від солеварні. Серед населення удержується до сьогодні переказ, що церкву св. Юра привезено в частинах із Київщини та зложено іще в XV. століттю. Історичні вістки стверджують, що старша церква св. Юра згоріла 1499. року, та що теперішню церкву збудовано в першій половині XVI. століття. Майже 300 літ пароками і власниками церкви — до 1680. року — були священики з одного роду Терлецьких; останнім із роду був о. Василь Терлецький, що вмер безпотомно та у свому завіщанні записав церкву церковному братству. Воно вибирало пароха, а було їх іще чотирох (о. Іван Манастирський, о. Степан Кобрин, о. Михайло Кобринович, о. Григор Кобринович); відтак перебрали парохію оо. Василіяни.

Як ззовні церква св. Юра чарує око легкістю та ніжністю форм, так унутрі дивує нас багатством мальовил, виведених переважно на її стінах.

Від північної сторони солеварні, серед Зварицького передмістя, стоїть друга стара церковця Воздвиження Чесного Хреста. Це також тридільна церква, але має лише два верхи; один верх на наві в виді чотиробічної піраміди, другий — на притворі та на емпорі (подібній до емпори в церкві св. Юра) в виді острого готицького шелома. Ця церква походить із XII. століття, отже, вона дещо молодша від церкви св. Юра. На Зварицькому передмісті знаходиться іще одна церква св. Параскевії з кінця XVIII. ст., з візантійським пляном та одним верхом, що має чотиробічну підставу та восьмибічну копулу-баню.

В середмісті, в південно-західньому розі ринку/ стоїть парохіяльна камяна церква св. Трійці з манастирем, де мешкають ченці Василіяни, парохи Дрогобича та його сьоми церков. В 1812. році конвент оо. Васліян одержав від уряду бароковий костел Кармелитів із манастирем, а на підставі договору, заключеного із братством св. Трійці, зобовязався провадити при манастирі вселюдну школу. Школу, відому з побуту в ній та з оповідань Івана Франка, провадив конвент із перервами до 1914. року. За право власности церкви й манастиря та за школу братство св. Трійці вело з конвентом оо. Василіян довгий процес, досі іще невирішений.

В західній частині міста, рівнобіжно зі Зварицьким передмістям, тягнуться два передмістя, Завіжне на південному березі дрогобицького потока, та Лішнянське — на північному. На Лішнянському передмісті в XVI. столітті збудовано деревяну церкву Пресвятої Діви Марії; в половині XIX. ст. станула на її місці мурована.

У східній частині міста, від середмістя на схід аж до річки Тисьмениці, тягнуться два передмістя. На північному березі потока, здовж давньої Замкової вулиці — передмістя Задвірне, на південному — Війтівська Гора. На Задвірному передмісті стоять дві нові мурвані церкви. З кінцем XVIII. століття конвент оо. Василіян скасував три малі манастирі в Дережицях, Летні й Лішні, а на закуплених грунтах при Замковій вулиці побудував деревяну церкву св. Петра й Павла та манастир. Продовж кількох років конвент провадив при манастирі гімназію. Коли в 1825. році манастир і церква згоріли, на цьому самому місці побудовано кругу одноабанну церкву й манастир. В середині Задвірного передмістя, між соломяними стріхами передміщан станула в XIX. столітті друга мурована церква Преображення Господнього, де в серпні на Спаса відбувається традиційний празник.

Дрогобицькі передмістя до сьогодні мають переважно хліборобський характер. Населення їх — українці передміщани — це хлібороби, що зберегли старі звичаї та стару ношу. Серед гарячки нафти дрогобицькі передмістя зберегли у свому хліборобському консерватизмі свій давній вигляд; від соломяних стріх та старенських, церков чути подих давніх літ.

Крім хліборобства частина міщан займалася солеварством та домашним промислом, особливо шевством. Відомі були дрогобицькі шевці, що виробляли дома селянські чоботи та продавали їх по довколишніх ярмарках. Безпосереднє сусідство з бориславським гірничим басейном, із хвилиною розросту продукції ропи та воску, вплинуло дещо на зміну теперішнього вигляду Дрогобича та його передмість. Тихе хліборобське та торговельне місто почало перетворюватися на промислове місто. На периферіях почали виростати рафінерії ропи, у Дрогобичі почала зосереджуватися жита торгівля нафтовими теренами.

На південних периферіях міста, при Бориславській вулиці, іще в 1863. році повстала найстарша рафінерія „Галіція", що в початках перетворювала головно земний віск. Це була одна з найбільших рафінерій в Польщі, що витворювала всякі ропні продукти. На східніх периферіях за залізничою стацією австрійський уряд збудував величезну відбензинарню ропи для опалу паровозів ропою, очищеною від бензини й нафти. Згодом почала вона, як польська державна фабрика мінеральних олів (Польмін), продукувати всякі перетвори з ропи, як ріжні роди бензини, нафти, газових, смарових олів, дальше парафіни та асфальту.

Та зі зростом економічної кризи і при застої продукції ропи в Бориславі проминули для Дрогобича його найкращі часи.

ВОЄННІ ПРИГОДИ.

Німецька радіова світлина показує, як бельгійські втікачі й жовніри говорять до радіового мікрофону. Пояснення каже, що ті, що мали нагоду говорити, оповідали про свої воєнні пригоди.

ДВІ ДОРОГИ ДО МУДРОСТИ

Улюбленим гаслом старогрецьких фільософів було: „Пізнай себе!" І мабуть тому старо-греки дійшли були до такого високого розвитку тілесного й духового, що могли видати зпоміж себе десятки творчо-геніяльних людей, які стали творцями величавої старо-грецької фільософії, письменства, архітектури, різьбарства, гармонійної системи виховання, тощо. Та за кілька століть свого розвою старогрецька культура стала такою багатою на всякі твори, що завела й самих греків у нетри всяких суперечних думок та поглядів і відвернула їхню увагу від найголовнішого предмету науки, а іменно: глибокого пізнання самої людини. І самі греки zaцікавилися згодом більше тим, що їх окружало, як самі собою. Почали здрібніло думати. І це був початок їхнього занепаду.

І саме тепер Европа, Америка, Австралія та й частини Азії й Африки зійшли на ту другу дорогу до знання та мудрости, що веде людей до дослідів всього того, що окружає людину. Наша шкільна система теперішня старається головно про те, щоб діти мали якнайбільше відомостей про все на світі, і щоб навчилися якнайуспішніше якусь роботу виконувати. А про те, щоб дітей навчити глибоко думати та пізнавати самих себе, то тільки виїмково здібні й дійсно думаючі вчителі думають. От саме тому є тепер так багато дипльомованих людей, але страшенно мало дійсно вчених та глибоко й самостійно думаючих.

Взагалі більшість людей в Америці та Европі так зацікавилися тією вигодою та спритністю, що як машини діють, що майже зовсім уваги не звертають на те, щоб постійно все глибше й глибше пізнавати й поліпшувати самих себе. І власне в тім то й велика небезпека тепер для людства, що загал став дуже хитро, але мілко думаючим, і вміє послугуватися всякими машинами, між тим і такими, що можуть спричинювати велике знищення. — („Український Голос", О. Івах).

КОМАХИ, ЩО СВІТЯТЬ

Всі ми вже бачили, як в темну літню ніч тут то там блискають маленькі вогники. Часом такий вогник побачимо і на ростинці. Найчастіше такі вогники бачимо на початку липня, коли бувають дуже теплі й парні ночі. От тому і зложилося між людьми повіря, що то папороть цвите в саму північ під Івана Хрестителя, чи то Івана Купала.

То блискають святоіванські жучки. Вони мають на задній частині тулубця такі прилади, що витворюють світло. Тільки самчики літають. Тож і самчики блискають серед ночі. Самички сидять собі на ростинках, бо не можуть літати, але ще сильніші „лямпочки" мають як самчики. А по теплих країнах є такі великі святоіванські жучки, що при їх світлі можна і книжку читати в ночі! От, наприклад, мексиканські індіяни чіпають собі також жучків-світлячків до ніг, коли йдуть куди в ночі, то не потрібно їм і ліхтарень. А часом та й прикрашують собі волосся світлячками, замісць діямантів.

Колиб і людина навчилася виробляти собі світло в подібний спосіб, як жучки-світляки, то не булоб потрібно ані нафтових ані електричних ламп. Та ба! І наукові дослідники не знають ще напевно, як саме ті жуки-світляки виробляють це світло.

ПЕРШІ ЛЮДИ НА ГЛИБИНІ 900 МЕТРІВ

Здається нам часом, нам, людям XX. століття, що ми цілком опанували нашу планету і що з неї зникли вже майже білі плями на мапах. Підзворотникові джунглі, верхівя Гімаляїв, підбігунові леди не могли опертися людській жалобі знання. Нас вже не лякає таємниця незнаних країв. Страх огортає нас радше тому, що первісна краса недоступних досі закутин землі пропадає перед нестримним походом цивілізації. Говоримо щораз частіше про природу як про щось, що вимагає опіки із мішаним почуванням гордощів і зі співчуттям приглядаємося, як людина перемінює обличчя землі, залишаючи тільки невеличкі шматки землі в резерватах. Нам здається, що ми пізнали вже цілу земну кулю.

Тимчасом так воно не є!

Мало знаємо про море.

Якщоб на Марсі жили розумні істоти і ми моглиб з одною з таких істот стати на розмову і спитати, що вона думає про нашу землю, як про цілість, то, безперечно, ми почулиб від неї передовсім якісь завваги про моря й океани на нашій землі. Бо мусимо знати, що вода займає понад 2/3 поверхні землі, і на цю обставину з певністю звернув би увагу інтелігентний мешканець Марса. Він з черги засипав би нас питаннями про ті великі водні простори і ми мусілиб зі соромом признати, що дуже мало про них знаємо. Наше переконання, що ми вже цілком опанували нашу землю, дуже скоро зниклоб по такій розмові з нашим гостем з Марса.

Бо і дійсно: про безмежні простори океанів, особливо про те, як створіння живуть у їх глибинах знаємо дуже мало. Навіть ті народи, що живуть в моря й на морі, ще дуже мало про них знають. Наш звязок з морем поверховний і випадковий. Тимчасом життя на нашій планеті зосереджується головно в морях, звідси воно вийшло на сушу, щоб тут підпасти дальшому розвиткові, якого одним розгалуженням є людина. Поза всякими іншими доказами походження з моря всіх животин на землі, тимсамим і людини, і то доказом, що сильно впадає в очі, є наша кров. Мінеральний склад крови, її „солоність" є нічим іншим, тільки з деякими відхилами солоністю розрідженої морської води.

Дослідник морських глибин.

Великий дослідник життя в морських глибинах, американський зоольоґ Вілям Біб, описуючи свої мандрівки по морськім дні, часто уживає слова „поворот". Океан, який колись викинув наших прапредків (це були правдоподібно дводишні риби), тепер жде на наш поворот. А коли ми озброєні людською могутньою технікою сходимо в його глибини, він перед нами відкриває заслону своїх довго і заздрісно бережених таємниць. Зійти в морські глибини, — нелегка справа. Трудноші звязані з такою мандрівкою це найліпша міра того, як далеко наш організм пристосувався виключно до життя на суші. Біб провадив спочатку свої морські досліди на малих глибинах кілька або кільканацять метрів, бродячи у воді у простім металевім шоломі, серед багатого світу підморських коралевих раф, звіздань, мушель і кольорових риб. У шоломі були дві скляні шиби, ніби очі, а з горішньої частини його виходив гумовий вуж, що втягав із поверхні моря повітря, щоб дати змогу віддихати відважному дослідникові.

Натиск води.

Зійти в такому примітивному строю в більші глибини — неможливе. Чим глибше, тим більше тиснення води. Кожних 10 метрів глибини збільшує тиснення води на предмети на 1 атмосферу, що рівняється тягарові 1 кг. на кожний кв. цм. на поверхні зануреного предмету у воді. Так уже у глибині 10 м. на поверхню людського тіла напирає сила приблизно 36 тисяч кільо! А такий тягар людина ледви чи може витримати без рівномірного розложення його на цілу поверхню тіла. Щоб унезалежнитися від того страхітливого тиску, Біб сконстрував кулю з найліпшої сталі в промірі 1 м. 44 цм., якої стіни грубі на 3.7 цм., ваги 2,270 кг. Ту кулю прикріплено до сталевої линви, завдовшки 1 км., що навивалася на великий бубон. Спецяльний п р и л а д, заінстальований на низькій морській барці дозволяв виплисти з тою кулею на повне море, підняти її двигуном і потім спускати її в глиб моря линвою, що поволі відвивалася з бубна. Куля мала відповідну кляпу, себто рід дверей, якою можна ввійти до середини, і два вікна зі стопленого кварцу, що визначається прозорістю. Шиби тих вікон завґрубшки на 7.5 цм. Цю кулю Біб назвав „батісферою". Вона не завела надій дослідника: доходячи до глибини 900 м., вона видержала тиск води й не перепустила до середини ані краплі води. В цій сталевій герметично замкненій домовині примістилися два дослідники, взявши зі собою кисень у металевих пляшках, звідки він випливав рівномірно 1 літр на мінуту в такій саме скількости, кілько треба для двох осіб з нормальним віддихом. Одночасно відповідно с п р е п а р о ваний хльор, розміщений на плоских тарілках, втягав у себе надмір вогкости і дво окис вугля. Через це повітря в кулі було чисте цілими годинами, навіть чистіше, як у звичайнім, непровітрюванім мешканні.

Підморська подорож.

За ввесь час підморської подорожі Біб стояв у телефонічному звязку з чердаком барки і тою дорогою подавав безупинно до відома свої спостереження. Одного дня ті підморські комунікати переслали телефонічним каблем до Ню Йорку і Лондону, а звідтіля, надані радієвою дорогою, слухали їх міліони радіослухачів на цілому світі. Вілям Біб — перша жива людина — опустився в непрослíджені морські глибини, такі далекі від нас, як життя на іншій планеті, і змалював те, що бачив у тім дивнім світі, незвичайно просто і точно. Він не поет, а тільки вчений зоольоґ, а всеж його опис — це чудова повість про мандрівку в країни чудес. Коли „батосфера" поринула в глибину моря, зразу огорнула її морська зелень, що в міру поглиблювання ставала щораз блакитніша, а згодом перейшла у ґранатову барву. На глибині 180 м. було ще так видно, що ледве можна було спостерегти світло рефлектора, а навіть можна було бачити хвилинами соняшне світло і відбитку хмар на небі. У глибині 500—600 м. починається царство темної як смола ночі. Але та ніч повна життя. Показалося, що ловля сітками не дає зовсім поняття про ту гущавину живин, які показалися перед очима здивуваних дослідників.

Світильні орґани.

Більшість тих глибинних животин має світильні орґани, осаджені ніби ряд лямпок здовж кадовба або довкола очей. Розуміється, що чим глибше, тим більш усі ті живини плоскі, що є природним наслідком великого тиску води. Деякі морські потвори викидають у хвилину небезпеки струю якоїсь світильної ріднни, а риби мають спромогу запалювати й гасити свої світильні „апарати". Чим глибше йде линва — на 924 м. там життя не завмирало і не ставало менше. Перед вікнами „батосфери" перепливали незнані створіння, нпр. дивні риби без хвостів, а тільки з великими поплавцями. А далі плавали повільно і обережно якісь потвори та з цікавістю приглядалися інтрузові, який кидав із себе світло рефлектора. Виправа „батосфери" була першою у глибини океану. На глибині 924 м., сталева куля, де примістилися відважні дослідники, мусіла витримати тиск 7,017 тон, а на кожну кварцову шибу вікна напирало 19 тон води. Спроба вдалася знаменито і доказала, що при теперішній техніці можна прослідити майже докладно досі непрослíджені глибини океанів.

Десятькільометрова глибина Тихого океану жде на дальше уліпшення „батосфери" і на нових смільчаків, що відважилися би вести дальші досліди в тих глибинах. Іч.

ПО СТРІЧІ З ДЕМПСІ.
Борець-боксер Кларенс Лотрел по „мечу" з Джек Ком Демпсі.

a WORLD of FOOD by MARJORIE THORP

LESS THAN 80 YEARS AGO COOK BOOKS GAVE TWO METHODS OF PREPARING MEALS — ONE FOR THE STOVE, OWNED BY WEALTHIER FAMILIES, THE OTHER FOR THE OPEN HEARTH.

DUNKING IS NOT NEW — AMERICA'S FAVORITE PASTIME GOT ITS NAME FROM A RELIGIOUS SECT, THE DUNKERS, FOUNDED IN 1708. THE DUNKERS USED TRIPLE IMMERSION IN THEIR RITES

SOY BEANS MAKE AUTOMOBILES! SMALL CARS USE ABOUT 1/5 OF A BUSHEL, CONVERTED INTO PLASTICS, FOR STEERING WHEELS, ETC.

ICED COFFEE WAS INVENTED BY A MAN IN A HURRY! HE PUT ICE CUBES INTO HIS COFFEE FOR QUICK COOLING, AND FOUND THE RESULT AMAZINGLY DELICIOUS!

WE WILL PAY $1.00 FOR EACH STRANGE FOOD FACT SUBMITTED and USED ADDRESS A WORLD of FOOD, 406 TENTH AVENUE, NEW YORK, N.Y.

КОНҐРЕСМЕН ТАВРУЄ РЕЄСТРАЦІЮ

НЮ ЙОРК. — На Вашинґтон Сквері відбулися італійські збори, на котрих конґресмен Маркантоніо закликав слухачів „здержати торговців війни й не дати їм затягнути Злучені Держави до імперіялістичної війни в Европі". Він казав, що реєстрація противиться американським засадам і запевняв, що італійські іміґранти в Америці є льояльні супроти Америки.

НІМЕЦЬКИЙ КОНСУЛЯТ У ЛЕНІНҐРАДІ

МОСКВА. — Замкнений в 1937 р. німецький консулят в Ленінґраді буде наново отворений. Такіж консуляти будуть теж в Владивостоці й Батумі. Совети відчинять консуляти в Гамбурзі, Кеніґсберзі й Відні.

ТРЕТІЙ КОРАБЕЛЬ КАНАДІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ ФЛЬОТИ СПУЩЕНО НА ВОДУ

З Оттави подають, що минулого тижня спущено на воду у східніх портах вже третій корабель канадійської воєнної фльоти — на місяць перед речинцем. Міністер муніції, дост. Гов заявив, що відтепер канадійські корабельні варстати будуть викінчувати один корабель майже кожного тижня поки ціла програма конструкції 90 кораблів не буде закінчена.

ВДАЧА ВПИВАЄ НА МОВУ

Млява людина й мляво говорить. Інакше говорить людина, що легко, але не глибоко зворушується, як та, що повільніше, але глибоко зворушується. — Це таке явище, яке щодня можете спостерігати. А хто глибше таким явищем цікавиться, той може спостерегти, що й всякі мови світу є висловом відмінної вдачі народів.

От, наприклад, легко зворушливі, але ясно думаючі французи і дуже скоро, рвучко, але виразно говорять. Італійці також легко зворушуються, але не такі вони рвучкі, як французи, й тому італійська вимова слів більше зрівноважена й протяжлива, як у французів.

Глибше зворушливі та вразливі на красу українці вимовляють слова менше рвучо та за те виразніше, як їх північні сусіди, москалі. Заняті своїми бизнесовими справами практичні англійці виробили і свою мову так, що дуже добре надається до бизнесу. З німецької мови відзиваються військові накази.

ТАРЗАН, ч. 46. Підступ Маріки.

Маріка прагнула Тарзанових обіймів. Одначе Тарзан вперто опирався її чарові. Тоді вона почала думати про підступ.

„Я... я млію", проговорила вона і почала падати в його напрямку. Тарзан, зрозуміло, миттю її підхопив.

Маріка відкрила очі і поглянула усміхаючись в його обличчя. Приємне почуття пробігло крізь неї від його сильних обіймів.

В тій хвилі Джейн висунулась з отвору. Вона була наскрізь поражена побачивши Маріку в обіймах Тарзана.